

Protocol dalla 1. radunonza generala

Datum : Venderdis, igl 1. da zercladur 2012
Temps: 20.00 – 22.25
Liug: Trun, Sala da cultura
Presents : biebein 200 personas
pressa: Esther Berther, rtr; Susi Rothmund, Arena Alva; Martin Cabalzar, LQ

Tractandas:

1. Beinvegni
2. Approbaziun dalla gliesta da tractandas
3. Elecziun da dus dumbravuschs
4. Approbaziun dil protocol dalla radunonza da fundaziun dils 4-2-2011 (il protocol anfleis Vus sin www.proidioms.ch)
5. Rendaquen ed approbaziun dil quen 2011/12
6. Preventiv per igl onn 2012/13
7. Midada da statutas: art. 3 (commembradi)
8. Rapport dil president
9. Rapports da commembras e commembers da suprastonza
10. Mieds d' instrucziun
11. Elecziuns
12. Program da lavur
13. PRO IDIOMS Engiadina
14. Varia

1. Beinvegni

Il president Heinrich Berther beneventa cordialmein tut ils presents. La PRO IDIOMS seigi in moviment dil pievel. Quel seigi sedestadaus e s'opponi encunter il dictat da surengiu, d'autoritads ed instituziuns che hagian empruau da manipular il pievel en damondas da lungatg.

Ils adherents dil rumantsch grischun disponien dils mieds finansials, hagian ina dominonza nungustificada els mieds da massa ed en posiziuns da pussonza. Quei nunequiber malgest fetschi aunc pli grevs il cumbat per ils idioms.

Mo la PRO IDIOMS hagi cumprovau ch'il moviment dil pievel hagi effect. La Surselva e l'Engiadina seigien pli unitas che enzacu. Buca meins che 13 vischnauncas hagian priu la decisiun da returnar agl idiom en scola. Il diember da commembers dalla PRO IDIOMS seigi carschius il davos temps considerablamein.

Ils idioms astgien buca vegnir stuschai a cantun dil rumantsch grischun. La PRO IDIOMS vegni ad insister ch'il stadi e las instituziuns publicas respectien las decisiuns pridas democraticamein dils Romontschs e dallas Romontschas.

Nuotatonmeins seigi la PRO IDIOMS aviarta per cumpromiss pragmatics. Heinrich Berther menziunescha la buna collaboraziun cun exponents dalla Ligia Romontscha, schegie che quella seigi stada en ina posiziun fetg neutrala.

Quei che Giacun Hasper Muot hagi scret vali aunc oz: l'unitad denter l'Engiadina e la Surselva seigi impurtonta, la convivenza dils Romontschs decidi sur dil futur dil lungatg romontsch.

2. Approbaziun dalla gliesta da tractandas

Il president fa la proposta dad aschuntar ina nova tractanda avon varia: 13. PRO IDIOMS Engiadina. La proposta vegn acceptada unanimamein.

3. Elecziun da dus dumbravuschs

Sco dumbravuschs vegnan elegi Franz Bergamin, Glion, e Stefan Gabriel jr., Breil.

4. **Approbaziun dil protocol dalla radunonza da fundaziun dils 4-2-2011**

Il protocol vegn approbaus unanimamein cun engraziament al scarvon.

5. **Rendaquen ed approbaziun dil quen 2011/12**

La cassiera Adelina Vincenz presenta il quen cun cuosts totals da 50'944.05 frs. enviers entradas da 50'709.50 frs. Igl ei seresultau in deficit da 234.55 frs. Las summa da bilanza munta a 10'853.00 frs.

Il revisur da quen ser Jan-Andrea Bernhard confirmescha ch'il quen seigi menaus en uorden e che las quittanzas seigien avon maun. El recamonda d'approbar il quen.

Il quen vegn approbaus unanimamein. Il president engrazia alla cassiera ed als revisurs.

La cassiera engrazia alla commembra da suprastonza Nicole Casaulta-Battaglia per serrar giu il quen e surdat ad ella in schenghetg.

6. **Preventiv per igl onn 2012/13**

Il preventiv preveda expensas dad 82'000.00 frs. ed entradas da 43'000.00 frs. cun in deficit da 39'000.00 frs. Els cuosts da 45'000.00 frs. per il mied da romontsch ACCESS dalla 2. entochen la 9. classa ei cumpriu negina contribuziun als scolasts ed allas scolastas ch'ei vidlunder dad elaborar quei mied. Els fan quella lavur gratuitamein.

7. **Midada da statutas: art. 3 (commembradi)**

Unanimamein vegn decidiu da midar igl artechel 3 dallas statutas sco suonda:

3. *Commembradi*

Commember dalla PRO IDIOMS Surselva san personas naturalas naven da 16 onns, personas juridicas e vischnaucas daventar.

La suprastonza ei competent per la recepziun da commembers.

Ils nums da commembers vegnan publicai mo cun lur consentiment.

8. **Rapport dil president**

En siu rapport constatescha il president Heinrich Berther che fetg biars han prestau gronda lavur en favur dils idioms ed admetta in grond engraziament. El puntuescha l'impurtonza dil support entras las commembras ed ils commembers. Quei support ha mussau che la PRO IDIOMS viva ed ha dau ad ella la forza e legitimaziun necessaria. Medemamein engrazia el a tut quellas e quels che ein s'engaschai en ina moda ni l'otra en lur vischnaucas. Quella lavur ei vinavon fetg impurtonta. In engraziel admetta il president era alla suprastonza per siu grond e nunstunclenteivel engaschi.

Cunquei ch'ils commembers da suprastonza vegnan a dar ella proxima tractanda explicaziuns detagliadas serestrenscha il president sin las treis pli impurtontas fatschentas digl onn da lavur vargau:

1. Cul **Memorandum** ei vegniu scaffiu la basa per la tractaziun dalla nova lescha da scola. Il Memorandum ei ina cunvegna denter ils adherents dils idioms, dil rumantsch grischun e la Ligia Romontscha. Mo aschia ei ina strategia comunabla stada pusseivla sin palancau politic.
2. La **lescha da scola** nova ha purtau ina sligiazion che abolescha la decisiun fallida digl onn 2003 da buca edir pli mieds d'instrucziun els idioms. Da perschuer in parlament cun ina maioritad tudestga da prender ina decisiun en favur dil romontsch ha num vus. Numerusas personas ein s'engaschadas per quella missiun. In meglier resultat che quel avon maun ei buca staus da contonscher. Tuts han stuiu desister da pretensiuns maximalas e secuntentar cun in cumpromiss che lai viver mintga part. Ei fuss deplorabel sche Romontschs che vulan per tut prezi buca acceptar decisiuns democraticas mettessen en prighel quei resultat entras novas acziuns absolutamein nunponderadas.
3. **L'ediziun da novs mieds d'instrucziun** ei in dils puncts centrals dall'activitad dalla PI. En quei sector ei vegniu fatg ina gronda lavur cun resultats fetg positivs. Tut las vischnaucas che vulan l'instrucziun els idioms duein era survegnir ils mieds necessaris. Quei support garantescha la PI era pil futur. Ella tractanda 10 vegn informau detagliadamein sur dils mieds d'instrucziun.

9. **Rapports da commembras e commembers da suprastonza**

Ils commembers da suprastonza Curdin Maissen, Tresa Deplazes, Carin Cadruvi ed Adrian Cathomas presentan las informaziuns impurtontas digl onn vargau. Ina resumaziun dils

rapports ei vegnida repartida alla fin dalla radunonza a tuts presents e vegn era aschuntada en quella fuorma al protocol. Ils temas ein:

- **Mied da matematica dall'emprema classa**
- **Iniziativas en las vischnauncas da pionier**
- **Commembas e commembers dalla PRO IDIOMS**
- **Evaluaziun dil sondadi davart ils mieds d'instrucziun romontschs en Surselva**

10. Mieds d'instrucziun

Il niev mied d'instrucziun da romontsch Access che vegn edius dalla PRO IDIOMS vegn presentaus dil meinaproject, Francestg Friberg, e dil responsabel dalla part informatica, Adrian Cathomas. Ina resumaziun da lur rapport ei medemamein vegnida repartida alla fin dalla radunonza ed ei aschuntada al protocol.

11. Elecziuns

Deplorablamein han dus commembers da suprastonza demissiunau ord motivs da temps: Roger Tuor e Nicole Casault-Battaglia. Curdin Maissen da Rabiun (dapi la primavera 2011) e Brida Sgier Gartmann da Sevgein stattan a disposiziun da niev per la suprastonza. Els vegnan elegi unanimamein. Il president engrazia a tuts per lur engaschi per ils idioms.

12. Program da lavur

1. Mieds d'instrucziun

Procurar pils mieds d'instrucziun necessaris. Quei pretenda dalla vart dalla PI ina clara pressiuon enviars il cantun. Las pusseivladads che la nova lescha da scola porscha ston vegnir nezegiadas optimalmein.

2. Iniziativa

La PRO IDIOMS seprepara strategicamein pil cumbat encunter ina iniziativa annunziata d'adherents dil rumantsch grischun. Quella less torpedar ils scopos ed il success che la PRO IDIOMS ha giu entochen ussa.

3. Gruppa directiva ensemen cun la Surselva Romontscha

La cooperaziun a moda aviarta ed efficacia cun la Surselva Romontscha ei impurtanta.

4. Gruppa directiva

In'ulteriura gruppa directiva duei reunir ils adherents dils idioms, quels dil rg e la Ligia Romontscha. Quei ord la perschasiun che sulettamein il discuors sa menar a sligaziuns positivs.

13. PRO IDIOMS Engiadina

Il president Heinrich Berther fa in cordial beinvegni alla delegaziun dalla PRO IDIOMS Engiadina cun siu president Domenic Toutsch. Domenic Toutsch engrazia pigl invit e porta ils salids dall'Engiadina. El analysescha la situaziun actuala e constatescha che senza la buna collaboraziun denter las duas suprastonzas havessi la PRO IDIOMS mai giu il success contonschiu. Suenten in liung applaus engrazia Heinrich Berther cun in pign present medemamein per la buna collaboraziun cun l'Engiadina.

14. Varia

Theo Candinas, scribent da Surrein, salida tuts presents e dat ina retrospectiva da quei ch'ei succediu ils davos onns en connex cul rumantsch grischun. El deplorescha ch'ins stoppi aunc oz ir a rugar per mieds.

Vincent Augustin, president dalla Ligia Romontscha, salida il president ed ils presents engraziand per l'invitaziun. La situaziun sil camp cantunal seigi clara. Il parlament hagi decidu en connex cun la revisiun totala dalla lescha da scola populara ch'il cantun edeschi da niev – en cuntradiciun cun la decisiun dil 2003 - mieds d'instrucziun en tudestg, retoromontsch e talian. Il parlament hagi era decidu en quella lescha ch'il retuorn agl idiom stoppi succeder da sut ensi.

Sche quella iniziativa che vegni ponderada davart ils adherents dil rumantsch grischun per quasi sfurzar l'alfabetisaziun en rg vegni realisada seigi ei clar che buca ils Romontsch e las Romontschas decidien, mobein tut las vischnas e vischins dil cantun. Perquei sappi ei dar nuot auter che d' empruar da reunir la Romontschia.

Prof. dr. Alexi Decurtins recamonda a tuts da luvrar bein sco tochen ussa, cun sistem, perseveronza e prudientscha. Il success dil davos onn e miez seigi manifests. Ei seigi bien da cuntinuar la via e coordinar denter l'Engiadina e la Surselva. El giavischa alla PRO IDIOMS il meglier pusseivel pil proxim onn.

Gallus Huonder sa buca capir ch'ins sa far in cumpromiss ed ei dil meini ch'in tec levon fetschi aisch l'entira pasta. Silsuententer conta el sia canzun "Car romontsch".

En siu plaid final appellescha il president Heinrich Berther da haver curascha, forza ed anim per ils idioms era egl avegnir. Il pievel seigi surordinaus al parlament ed alla regenza. Il pievel decidi tgei ch'el vegli contonscher.

Allas 22.25 siara il president la radunonza, engraziand aunc inagada a tuts per il sustegn. El envida tut ils presents ad in aperitiv che vegn enramaus musicalmein da Clau Maissen al saxofon ed Andreas Ebenkofler al clavazin.

Trin, il zercladur 2012

Per il protocol: Inge Venzin